

U okviru jednog članka nije bilo moguće prikazati sve te napore. Nastojali smo da iznoseći pojedine primere, damo pregled specifičnih prilika i prikažemo nastojanje za iznalaženje najboljih rešenja.

LITERATURA:

^{1 7 10 11 16} Hronike o radu sanitetske službe u NOR, VMA, Beograd, 1967, VII, 353, 354, 251, 160 194. — ^{6 8} Isto, III, 54, 64. — ^{20 21 23 30 31} Isto, IX 186, 157, 29, 88, 12. — ² Zbornik dokumenata sanitetske službe u NOR Sanitetska uprava JNA, Beograd, 1, 1952, 128. — ⁵ Isto, 4, 1967, 36. — ³ Kladarin Đ., *Slom četvrte i pete okupatorske kvistinske ofanzive*, Kultura Zagreb 1956. 143. — ⁴ Zbornik dokumenata i podataka o NOR, Vojnoistorijski institut, Beograd, II, 8, 1959, 64. — ^{18 19} Isto, IV, 12, 1955, 170, 34. — ^{9 15 29 35} Dedijer V., *Dnevnik*, Prosveta, Beograd, 1970, 2, 163, 171, 214, 276, 291. — ¹² *Neretva*, Vojno izdavački zavod, Beograd, 1965, III, 129. — ^{13 17 24 36} *Sutjeska*, Vojno delo, Beograd, III, 1959, 480, 471, 466, 495. — ²² Isto, II, 1959, 88.^{26 32} Isto, IV 1960, 11, 320. — ³⁴ Isto, I, 1958, 603. — ^{14 25 28} Cvetković V., *Front bez pozadine*, Prosveta, Beograd, 1961, 26, 145, 144. — ^{27 33} Finci M., *Na Sutjesci*, V. Masleša, Sarajevo, 1961, 151, 133.

Eliezer KATAN

EFFORTS FOR ALLEVIATION OF SHORTAGE OF MEDICAL SUPPLY AND ITS MAINTENANCE DURING THE BATTLES OF THE NERETVA AND SUTJESKA

In the first half of 1943 units of the Yugoslav Liberation Army lead very fierce fightings under extremely difficult conditions in the region of the Neretva and Sutjeska rivers. Due to concentration of large number of the wounded and diseased partizans in these regions and their permanent movements through rough terrain the work of the Medical Service was performed under very difficult conditions. This had repercussion on the provision of the medical supplies too. The requirements for medical supply was very great and in spite of enormous efforts permanent shortage existed. Especially great care was taken to maintain the existed medical supplies.

In this paper are presented the general survey of circumstances and efforts of medical personnel to mitigate shortage of medical supply and to maintain it. The given examples have shown that these efforts have not been either small or useless.

(Rad je Uredništvo primilo 21. VII 1983. god.)

Ferenc BALLA

ŽIVOTNI PUT DR ROZALIJE ERŽEBET — RUŽICE RIP
OD BEZDANA DO KOLAŠINA*

U teškim psihološkim momentima koji su bili izazvani izbijanjem I svetskog rata, u Bezdanu se u trgovačkoj porodici Rip, 10 IX 1914. god. rodilo žensko dete. Otac Deže Rip (Dezső Ripp) je imao svega 23 a majka Juliana Breder (Juliana Bröder) 19 godina. Stanovali su u kući koja se nalazila u ulici Arpad (sadašnja Rodina ulica) br. 907. na uglu današnje Novogradske i Rodine ulice, preko Doma dobrovoljnog vatrogasnog društva. Na samom uglu zgrade, prema tadašnjim običajima u bačvanskim naseljenim mestima, bio je ulaz u trgovinu, koja je celog dana bila otvorena za kupce. Tada još niko ni u porodici Rip, a ni u celom Bezdanu, nije mislio da će ovo novorođenče, kome su dali ime Rozalija Eržebet (Rozália Erzsébet) poštovati kasnije kao prvu lekarku rođenu u Bezdanu, i kao neustrašivu partizanku u II svetskom ratu.

Dete su roditelji iz milošti zvali Roža (Rózsa), koje su ime vrlo brzo prihvatili i deca iz okoline. Kasnije, na fakultetu i u partizanima, bila je poznata pod imenom Ružica. Roditelji i ona potiču iz mađarske jevrejske porodice izraelitske vere.

Njene prve godine života prisno su vezane za ulicu Arpad, koja je zbog velike prašine u njoj bila kaldrmisana i tako postala prva i jedina ulica mesta sa čvrstim kolskim putem, pored onih ulica kroz koje je prolazila saobraćajnica Sombor—Bezdán, preko Dunava¹.

Pohađanje osnovne škole započela je u Bezdanu, a završila u Somboru, gde su se 1923. god. preselili njeni roditelji. Od ovog vremena malu Rožu sve ređe viđaju u rodnom mestu i to samo kada je posećivala bliže i dalje rođake, koji su i dalje ostali u Bezdanu, i to sve do 1944. god., kada su nastradali od fašističkog terora. Međutim, ljudi u Bezdanu nisu zaboravili nikada mladu doktorku, hrabru partizanku, što pokazuje i to što se prošle godine Mesna zajednica Bezdana obratila molbom Opštinskoj skupštini Sombora, da ubuduće Rodina ulica dobije ime dr Rože Rip.

Gimnaziju je završila u Somboru 1933. god. Kao gimnazijalka bila je odlična učenica i kao takva bila je uvek spremna da svakome pomogne u sticanju znanja. Slabijim đacima, koji su se obraćali za pomoć, davala je časove, ali uvek besplatno. Za svoje godine bila je veoma ozbiljna i načitana. Potpuno je govorila još u gimnaziji četiri jezika: mađarski, srpskohrvatski, nemački i francuski. Imala je širok krug prijatelja

*Rad je saopšten na 27. naučnom sastanku Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije (sada Saveza) održanom u Herceg Novom 5—7. X 1978. god.

i prijateljica jer je bila tiha, umiljate naravi i poštovana drugarica. No i pored svih ovih njenih pozitivnih crta, moramo obavezno zabeležiti i to da je bila veoma požrtvovana kao član svoje porodice. Možemo slobodno reći da je posle polaganja velike mature Roža bila već potpuno formirana ličnost sa utvrđenim i veoma pozitivnim karakternim osobinama.

U jesen 1933. god. upisala se na Medicinski fakultet u Beogradu. Na studije je pošla sa velikom željom da stekne još više znanja nego što je dotle imala, a medicinske studije je izabrala iz razloga što je želela da celog svog života pomaže ljudima, bolesnima i iznemoglina, koja je želja imala svoje korene u njenim karakternim crtama, u celini izrazito humanim i socijalnim. Opređenije za medicinu je donekle i nasledno, jer je već u to vreme bilo nekoliko lekara u njenoj bližjoj rodbini. Dr Mikloš Rip, jedan očevo brat, radio je u Somboru, dr Imre Kalman, bliži rođak, radio je u Bezdanu, a dr Bela Haim, njen teča, radio je u Srpskom Miletiću.

Slika br. 1. Dr Rozalija Eržebet — Ružica Rip.

U Beogradu je stanovala kod bivše somborske porodice Milić na Kotež Neimaru, gde se družila pored stanodavčeve dece, sa mnogobrojnim omladincima, naprednim studentima. Tu je npr. stanovala i Nelika Sende iz Apatina.

God. 1940. postala je član Komunističke partije Jugoslavije.

Na fakultetu je bila među najboljim studentima po uspehu, a isto tako i veoma aktivna u naprednom pokretu beogradskih studenata. Zbog privrženosti Komunističkoj partiji, već u ovo vreme izvršavala je sve dobivene zadatke. Bila je prisutna na svim studentskim demonstracijama, aktivno je saradivala u časopisu „Žena danas“, uz druge obaveze.

Ipak, pored velikog broja partijskih zaduženja, najvažnije zadatke je dobila u diplomatsko-protokolarnom smislu. S obzirom da je bila veoma lepa, pristupačna, inteligentna, govorila strane jezike, a u materijalnom pogledu dobro pomognuta od strane roditelja, izvršavala je i ove obaveze bez veće teškoće. Tako npr., kada je prof. dr Albert Sent-Đerđi (dr Albert Szent-Györgyi), lekar i biohemičar, dobitnik Nobelove nagrade, profesor univerziteta u Mađarskoj, bio u poseti Beogradskom univerzitetu, ona je bila zadužena od strane studentske organizacije da bude u njegovoj pratnji kao prevodioc. Na svečanoj večeri koja je priređena u čast dr Sent-Đerđija u svojstvu prevodioca sedela je između poznatog naučnika i kraljevskog izaslanika. Kretajući se često među političarima, naučnicima i poznatijim ličnostima tog vremena, bila je o svemu veoma dobro informisana, koje je informacije kasnije uspešno koristila Komunistička partija Jugoslavije u njenom teškom ali uspešnom radu.

Za vreme Španskog građanskog rata (1936—1939), u kojem je španski narod vodio krvavi rat na život i smrt za republiku i za demokratiju, Ruža je neumorno skupljala pomoć za Španiju i učestvovala u akciji ilegalnog prebacivanja boraca iz Jugoslavije u Španiju, čime se jačao sastav internacionalnih brigada.

Kao student, u okviru razmene studenata, često je putovala u inostranstvo: u Bugarsku, Čehoslovačku i Tursku. I na ovim putovanjima uvek je kao napredna studentkinja izvršavala razne partijske zadatke.

U ovim, gore navedenim akcijama, vrlo se često malazila zajedno sa Vladimirom Popovićem (koji je posle rata, pored ostalog bio i ambasador Jugoslavije u Sjedinjenim Američkim Državama).

Kada je radila na ilegalnom širenju partijskog štampanog materijala, vrlo često je saradivala sa Lazom Plavšićem, štamparskim radnikom iz Sombora.

Dr Rozalija Rip je diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu 21. III 1940. god. Primajući 1403 lekarsku diplomu na ovom Fakultetu postala je prva žena lekar rodom iz Bezdana².

Dr Rozalija Rip je rešenjem Ministarstva narodnog zdravlja i socijalnu politiku br. 11 749 od 17. V 1940. god. odobreno vršenje lekarskog pripravničkog staža u Opštoj državnoj bolnici u Beogradu, uz mesečnu platu od 1 200 dinara počev od 1. VIII iste godine. Ona je u to vreme već sve svoje slobodno vreme stavila na raspolaganje Partiji. Ovakav njen intenzivan rad nije se mogao više držati u tajnosti od okoline i policije.

Februara 1941. god., kada je prenosila ilegalni partijski štampani materijal iz Sombora u Beograd, na osnovu prijave iz Sombora, kada

je napustila voz u glavnom gradu, uhapšena je i odvedena u Upravu grada. Prilikom izvršenja pretresa našli su kod nje 200 brošura o Lenjinu. Ovo je bilo dovoljno da je zatvore u zatvor „Glavnjaču“.

U zatvoru se hrabro držala. Iako je bila tučena i mučena, nije nikoga odal, čak nije saopštila ni svoju adresu stana, tako da su njeni prijatelji na vreme uspeli, sve što bi moglo na nju ili Partiju kompromitovati, skloniti na sigurnije mesto. U ovim teškim danima mnogo pomoći je dobila od kolege, prijatelja i druga dr Radomira Gerića, za koga je bila prisno vezana.

Početkom marta 1941. god. hteli su je deportovati u logor u Bileći. Međutim, zahvaljujući brizi Partije, koja se zauzela za nju preko zatvorskog lekara, prebacili su je u zatvorsku bolnicu u Vidinskoj ulici pod simptomima zapaljenja slepog creva.

Iz zatvora je puštena 29. III 1941. god., te nije mogla učestvovati u živim političkim događajima u Beogradu početkom ove godine.

Kada su 6. IV 1941. Nemačka, Italija, Mađarska i Bugarska, bez prethodnog objavljivanja rata, napali Jugoslaviju, ona je još bila u Beogradu na Kotež Neimararu u stanu u Lamartinovoj ulici, iako je otac dolazio po nju da je povede u Sombor na oporavak od zatvorskih muka. Cim je rat počeo, ona je već to jutro pružala pomoć ranjenicima, previjala i lečila nastradale. Zabeleženo je i to da je, pošto je usled teškog bombardovanja neprijatelja stradao beogradski vodovod, u slobodno vreme, sa jednog dalekog bunara, nosila vodu u kantama za ranjenike.

Posle kapitulacije Jugoslavije 18. IV 1941. god. još je izvesno vreme ostala u Beogradu, a zatim se početkom maja meseca vratila u Sombor roditeljima. Međutim već tada su i u Somboru članovi Partije bili u dosta teškoj situaciji. Mađarske neprijateljske vlasti nastojale su da ih otkriju, uhapsu, i da ih u svakom pogledu onemoguće. U međuvremenu, dobila je partijski zadatak da se vrati u Beograd. Tako se samo vrlo kratko vreme zadržala u Somboru. Pošto od mađarskih okupacijskih vlasti u Somboru nije dobila dozvolu za prelazak preko Novog Sada, morala je ilegalno da se domogne Beograda.

Još početkom juna 1941. god. Komunistička partija Jugoslavije je organizovala tajnu štampariju u Beogradu. Ovde je radio i dr Radomir Gerić sve do otkrivanja štamparije, kada je odveden u logor na Banjici, a zatim u Dahau, odakle se vratio posle rata i bio na raznim odgovornim dužnostima. Venčanje dr Roze Rip i dr Radomira Gerića se nije moglo u tim uslovima obaviti. Rozalija se u Beogradu morala kriti, jer je tajna policija raspolagala njenim dosijeom iz zatvora „Glavnjače“. Nosila je stalno crne naočare i svaku noć je noćivala na drugom mestu. U to vreme je već dobila i partijski zadatak da krene za Crnu Goru.

Početkom juna meseca 1941. god. dr Rozalija Rip je stigla u Peć, gde se povezala sa Mošom Pijade, odakle su odmah zajedno otputovali za Risan. U prvim danima jula meseca u Podgorici Blažo Jovanović povezuje Ružicu sa dr Miomirom Savićevićem (kasnijim referentom saniteta Glavnog štaba za Crnu Goru i Bokju) sa kojim se već ona znala iz studentskih dana u Beogradu. Tada je dogovoreno da ona ode u Pipere, a dr Savićević u Vasojeviće, da bi radili na pripremanju ustanka u ovim delovima Crne Gore, sa naročitim zadatkom na pripremi saniteta. Dr Rip je bila zadužena da organizuje sanitetsko obezbeđenje Komskeg parti-

zanskog odreda. 13. VI 1941. god., na dan ustanka crnogorskog naroda, bila je među prvima koja se puškom u jednoj i lekarskom tašnom u drugoj ruci, borila protiv neprijatelja. Cim su pojedini gradovi bili oslobođeni, formirane su ustaničke bolnice, npr. u Kolašinu, Bijelom Polju, Beranama itd. U ovim gradovima ustaničke bolnice su formirane iz tamo već postojećih civilnih bolnica, zdravstvenih stanica itd. Dr Rip je bila postavljena za upravničku bolnice u Kolašinu.³

U prvim mesecima ustanka ceo teret oko lečenja ranjenika i bolesnika pao je na te ustaničke bolnice. Pored toga, one su bile obavezne da se staraju i o celokupnom zdravstvenom radu na oslobođenoj teritoriji. U ovo vreme još su postojale razne slabosti u sanitetskoj službi, najviše zbog nedostatka stručnog kadra. Bilo je npr. dosta bataljona koji nisu bili uopšte sanitetski obezbeđeni. Ovde treba spomenuti i to da su se odredili formirali teritorijalno, da su partizani, sem za vreme borbi, živeli kod svojih kuća, a da su ranjenici bili smeštani u partizanske bolnice. Iz ovih razloga su lekari bolnica bili prinuđeni da povremeno odlaze i u bataljone i kontrolišu stanje zdravlja partizana i higijenske prilike u jedinicama. Suočeni i odgovorni sa ovim problemima saniteta, na celoj oslobođenoj teritoriji pristupilo se organizovanju sanitetskih kurseva, na kojima je osposobljavana uglavnom ženska omladina za rad u sanitetskoj službi. Pored svih svojih zadataka i dr Rip je sa Milkom Vujišić, studentkinjom medicine, u jesen 1941. god., organizovala ove kurseve u selima sreza Kolašina.

Kolašin je bio poprište čestih borbi između pripadnika NOP i četničkih elemenata. Tako je u jesen 1941. god. Kolašin pao ponovo u ruke neprijatelja.

Oktobra 1941. god. Glavni štab donosi uputstvo o organizaciji partizanskih jedinica i sanitetske službe u njima. Predviđeno je, između ostalog, da svaki bataljon ima lekara i odeljenje od 10 bolničara. Ali u ovo vreme, zbog manjkavosti kadrova, ovo uputstvo se nije moglo realizovati.⁴

U januaru 1942. god. formirana je sreska bolnica u Žabjaku. U nastaloj vojnoj situaciji, ova partizanska bolnica je ubrzo postala najveća zdravstvena ustanova ove vrste na oslobođenoj teritoriji Crne Gore, te je kao takva kasnije bila i Centralna partizanska bolnica, sve do njene evakuacije u maju 1942. god. U ovoj bolnici su prema potrebi radili svi lekari koji su se nalazili u Crnoj Gori. Samo da spomenem nekolicinu: dr Gojka Nikoliša, dr Herberta Krausa, dr Miomira Savićevića, dr Mariju Gutman i dr. Ovde je radila jedno vreme i dr Ružica Rip, kada bi dopratila svoje ranjenike.

U januaru 1942. god. partizani su ponovo oslobodili Kolašin. Dobro opremljena bolnica u gradu bila je ponovo u rukama ustanika. Za upravničku bolnicu postavljena je već drugi put dr Rip. Sa njom je radila i sada Milka Vujišić, studentkinja medicine. Bolnica je imala 60 kreveta, ali je kasnije, zbog priticanja velikog broja ranjenika, proširena i na nekoliko školskih zgrada. Dr Rip je celu ovu bolnicu sama vodila i samo u izuzetno teškim danima dobijala je pomoć iz Žabjaka.⁵

22. II partizani su morali ponovo napustiti Kolašin, a četnici su ponovo zauzeli grad. Komski partizanski odred povlačio se prema Crkvi-

nama. Ovdje su partizani bili izgradili svoje položaje, a dr Rip otpočela sa zbrinjavanjem ranjenika.

U noći između 18. i 19. III 1942. god. četnici su iznenada razbili položaje partizana i opkolili Medenićevu kuću, u kojoj se nalazio štab Komskog odreda, zajedno sa dr Rip. U borbama je izgubio jedan deo komandnog kadra. Izgubili su živote Bajo Sekulić, Buda Tomović i dr. Dr Ružica Rip je zajedno sa ranjenicima pala u ruke četnika iz plemena Vasojevića.

„25. III 1942. godine doveden sam i zatvoren u četničkom zatvoru u Kolašinu. Čekajući upravnika zatvora da odredi ćeliju u kojoj ću biti zatvoren, privremeno sam smešten u dvorišnoj zgradi koja je služila za kancelariju i za smeštaj čuvara zatvora. Pre nego što sam ušao u ovu prostoriju, stražar me upozorio da se u istoj nalazi zatvorenica koja je tog dana osuđena na smrt vešanjem, zbog čega mi je zabranjeno da sa njom govorim.

Posle ulaska unutra ugledao sam ovu zatvorenicu kako sjedi pored šporeta grejući se glavom malo sagnutom oslonjenom na obe ruke. Bila je dosta bleđa. Pregled tužan sa poluzatvorenim očima koje kao da nas nisu ni primetile da smo ušli.

Dok je stražar bio unutra nismo govorili, pa i ako su nam se povremeno pogledi susretali i iz istih se moglo videti da bi imali jedno drugom šta reći. Kada je stražar privremeno izašao iskoristili smo priliku da se upoznamo i tom prilikom mi je ukratko ispričala da se zove doktorica Ruža Rip, da je rodom iz Vojvodine...

Suđena je 25. III 1942. god. Suđenje je počelo u 8 časova. Bilo je kratko. Osuđena je na smrt vešanjem uz obrazloženje presude, da je od strane Komunističke partije bila upućena za Crnu Goru sa zadatkom da organizuje borbu protiv naroda koji nije odobravao komunističke ideje. Da je po dolasku u Kolašin učestvovala u svim komunističkim akcijama u likvidaciji „istaknutih rodoljuba“ itd. „Tada mi je ukratko ispričala da naročito posle presude, stalno u ovu prostoriju dolaze razni četnici, postavljaju razna pitanja, a u stvari dolaze da vide kako se držim posle izrečene presude, kao osuđenica na smrt“.

Baš u ovo vreme dok smo razgovarali ušli su dva četnika iz pratnje Pavla Đurišića. I ako je razgovor bio nevezan Ruža je na momente bila prkosna, nekada umerena i potpuno prisebna, ravnopravna u razgovoru i uporna u branjenju svoga stava. Najkarakterističnije iz ovog razgovora ostalo mi je u sećanju kada je pre kraja razgovora Kolović upitao Ružu — Zašto ne zamolite vojvodu da vam opusti smrtnu kaznu? — Ruža, i ako je pre ovog pitanja bila dosta smirena, odjednom je promenila boju lica, pocrvenela je i ljutito rekla „Ne“. Pošto je malo zatala, malo smirenijim tonom je nastavila „Ne molim za život jer u ovom društvu poštenom čoveku nema mesta, molila bih samo, to vašem vojvodi možete preneti, da me ne vešaju, nego neka me streljaju“... U međuvremenu došao je upravnik zatvora kada su nas razdvojili jer su mene smestili u jednu ćeliju, a Ruža je i dalje ostala sama sve do posle podne kada su je odveli oko 16 časova...“⁶.

Posle podne po naređenju vojvode Pavla Đurišića predsednik opštine organizovao je na livadi Vujačića, na periferiji grada, podizanje dva vešala. Direktori škola zajedno sa decom isto su morali prisustvovati vešanju „kćeri Moše Pijade“.

Od zatvora do vešala doktorica je išla peške zavezanih ruku napred, opkoljena velikim brojem četničkih oficira.* Bez čitanja presude dva četnika su privela mladu 27-godišnju doktoriku, rodom iz Bezdana, pod sama vešala i dala znak Mehi, psihički bolesnom čoveku, da učini svoje.⁷ Dok je on razmišljao i nije mogao da se snađe Ruža mu je rekla:

* Mučenje dr Ružice Rip je opisao književnik Mihailo Lalić u svom romanu „Svadba“.

— Udalji se! ... Ti nisi kriv! ... Ja ću sama! ...

Tada se popela na stolicu, sa vezanim rukama stavila je sebi omču na vrat i odgurnula stolicu, a u međuvremeno je viknula:

— Da živi Komunistička partija! ...

Sa doktorkom je obešena i čobanica Đurđa Vlahović.⁸

Leševi su se lelujali sve dok je pao mrak. Tada su ih skinuli i sahranili na Brezi, bez ikakvog obeležja. Ovo je sve posmatrao Aleksa Tošić, koji je u blizini stanovao, pa je grobove kasnije obeležio.⁹

U vezi datuma smrti dr Ružice Rip dužan sam da navedem da je 1947. god. Sreski Sud u Somboru pod br. 1295 izdao rešenje pod kojim se proglašava umrlom u Kolašinu 30. IV 1942. god.¹⁰

Posle oslobođenja su njene kosti premeštene u zajedničko parti-zansko groblje na Brezi, gde će zajedno sa još 700 streljenih i obešenih rodoljubiva večito da nas podseća na mladu, hrabru i požrtvovanu dr Rozaliju Eržebet — Ružicu Rip, koja je krenula na životni put iz Bezdana, a završila ga u Kolašinu.¹¹

L I T E R A T U R A:

¹ Mesna kancelarija u Bezdanu, Matica rođenih, 1914. — ² 50 godina Medicinskog fakulteta univerziteta u Beogradu, Galenika, 1970, 323. — ³ Acta historica medicinae..., 1974, 2, 95. — ⁴ Zbornik radova XXIV naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Budva, 1974, 155—166. — ⁵ Zbornik radova XXIV naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Budva, 1974, 143—153. — ⁶ Pismena izjava Đoke Miraševića¹¹. — ⁷ Razni dokumenti porodice Rip¹¹. — ⁸ Mesna kancelarija u Bezdanu, i Matica umrlih, 1947. — ⁹ Rad sam radio uz veliku pomoć Vere Rip-Obradović (Beograd, Makedonska 19), sestre pokojne dr Rip, koja mi je stavila na raspolaganje celu porodičnu dokumentaciju koja se odnosila na ovu problematiku. Ovom prilikom joj se srdačno zahvaljujem na pomoći.

Farenz BALLA

LEBENS LAUF DER DR. ROZALIA ELISABETH—RUŽICA RIPP VON BEZDAN BIS NACH KOLASCHIN

Dr Rozalija Elisabeth—Ružica Ripp wurde am 10 September 1914 aus einer ungarisch-jüdischen Kaufmannsfamilie in Bezdán geboren. Ihre Elementarschule begann sie in Bezdán und vollendete diese in Sombor, wohin sie mit ihren Eltern im Jahre 1923 übersiedelte. Das Gymnasium absolvierte sie ebenmáls in Sombor mit ausgezeichnetem Erfolg im Jahre 1933. Sie beherrschte die serbisch-kroatische, ungarische, deutsche und französische Sprache.

Die medezinische Fakultät besuchte und vollendete sie in Beograd im Jahre 1940. Sie war die erste Frau aus Bezdán die das ärzte Fach studierte.

* Vešanje dr Rip je detaljno opisao književnik Ljubo Anđelić u svojoj knjizi „Grad na Tari“.

Auf der Fakultät war sie unter den Studierenden einer der Besten und eine der ersten Aktivistinnen unter den fortschrittlichen Studenten-Bewegung. Auch an allen studentischen Demonstrationen nahm sie teil.

Am Anfang des Jahres 1941 als sie Broschüren über Lenin nach Beograd mit sich trug, wurde sie verhaftet und bekam 2 Monate Arrest im Gefängnis „Glavnjača“. Nachher in der Mitte desselben Jahres arbeitete sie gemeinsam mit Dr. Rade Gerić in der illegalen Druckerei in Beograd. Nach der Entdeckung der geheimen Druckerei, reiste sie im Auftrage der kommunistischen Partei nach Montenegro.

Da wurde sie beauftragt die Kommando-Partisanen-Einheit mit Medikamenten und Sanitätsmaterial zu versorgen, nachher leitete sie als Vorsteherin das Partisanen-Spital in Kolaschin. In der Nacht zwischen dem 18-ten und dem 19-ten März im Jahre 1942 fiel sie in die Hände der Tschetniks. Einige Tage später am 25-ten März wurde sie zum Tode durch den Strang verurteilt. Das Urteil wurde nach am selben Tage in den Vorabendstunden vollstreckt.

(Rad je Uredništvo primilo 31. II 1983. god.)

Edvard GLASER

IZ ISTORIJE TRANSFUZILOGIJE KRVI (II). TRANSFUZIJA KRVI I KRVNE GRUPE*

Sve što se u hiljadama godina u transfuziologiji nije postiglo, započelo je zapravo nobelovcem Karlom Landsteinerom iz Beča (1868—1943) ^{1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 12 15 17 19 23 24 26 27}, koji je god. 1900. otkrio krvne grupe A, B, O, te slijedeće godine sa suradnicima i krvnu grupu AB.

Odmah neka bude spomenuto da je 40 godina kasnije (1940) isti Karl Landsteiner otkrio i Rh sistem.²⁹

God. 1903. Wilhelm Ludwig Johannsen (1857—1927) upotrebljava pojmove gen, genotip i fenotip u nasljeđivanju, a tek god. 1913. Casimir Fruk (1884) terminus vitamin.

God. 1904. Joseph Arneith (1873—1955) pronalazi krvnu sliku, 1908. god. Otto Naegeli (1871—1938) objavljuje rad o krvnim bolestima i krvnoj dijagnostici, 1918. god. Robin Fåhrens (rođ. 1888) utvrđuje vrijednost brzine sedimentacije krvi.

God. 1921. Frederick Grant Banting (1891—1941) i Charles Herbert Best (rođ. 1899) otkrili su insulin.

God. 1926. Georg Richard Minot (1885—1950) i William Parry Murphy (rođ. 1892) uvode terapiju jetre preparatima kod perniciozne anemije.

God. 1936. Erik Jorpes (rođ. 1894) daje u promet heparin u čistom obliku, koji je već ranije (1916) pronašao W. H. Howell.

God. 1942. opisuje Jürgen Lehmann (rođ. 1898) antikoagulantnu i dikumarinsku terapiju.

Hecten upozorava na uredno određivanje krvnih grupa za sprečavanje hemolitičke reakcije i smrti nakon transfuzije¹⁵. Offenberg usavršava tehniku određivanja krvne grupe, te 1911. god. objavljuje prve serije uspješno datih transfuzija nakon određivanja krvne grupe¹⁵.

God. 1918. Ward preporuča davanje plazme bolesnicima u šoku. Teška krvarenja i šok postaju glavna indikacijska područja transfuzije krvi.¹⁵

God. 1914. Hustin u Belgiji⁶ nastoji konzervansom spriječiti koagulaciju krvi, te upotrebljava za transfuziju citriranu krv zajedno s glukozom, što su kasnije nezavisno jedan od drugog 1915. god. ostvarili u New Yorku Lewisohn¹⁵, Rous, Turner i Weil u S.A.D.^{6 15}, te Agote u Argentini.^{6 15} Weil je dao bolesniku citriranu krv staru nekoliko dana.¹⁵

* Prvi deo rada je objavljen u ovom istom časopisu „Acta historiae medicinae...“, 1983, 23, 1-2, 60-70.